

W hołdzie olkuskim Żydom

Miasto i Gmina OLKUSZ 16 czerwiec 2017

Przez trzy dni olkuszanie brali udział w wydarzeniach zorganizowanych z okazji 75. rocznicy zagłady olkuskich Żydów. Na uroczystościach obecni byli również przedstawiciele społeczności żydowskiej, w tym potomkowie nielicznych ocalałych Żydów z Olkusza, których rodziny zostały zamordowane przez nazistów podczas II wojny światowej.

- Upamiętnienie tragedii, podczas której zginęła niemal połowa mieszkańców naszego miasta, to nasz moralny obowiązek. W tym roku zdecydowaliśmy się na cykl wydarzeń, obejmujących nie tylko symboliczne upamiętnienie ofiar, ale przede wszystkim kładących nacisk na edukację i przekazanie wiedzy na temat żydowskiej części przedwojennego społeczeństwa w Olkuszu – mówi Roman Piaśnik, burmistrz Olkusza.

Wystawa i koncert

Uroczystości rozpoczęły się w niedzielę 11 czerwca od otwarcia plenerowej wystawy „Olkuscy Żydzi” prezentowanej na rynku oraz koncertu muzyki klezmerskiej. Licznie zebranych powitał Roman Piaśnik, burmistrz Miasta i Gminy Olkusz, a zarazem główny organizator uroczystości. Wystawa „Olkuscy Żydzi” prezentuje historię olkuskiej diaspory żydowskiej. Zostało na niej zaprezentowanych przeszło 180 archiwalnych fotografii pochodzących głównie ze zbiorów olkuskiego Muzeum Regionalnego PTTK, a także Narodowego Archiwum Cyfrowego oraz zbiorów prywatnych. Wystawę przygotował Urząd Miasta i Gminy w Olkuszu we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Kultury w Olkuszu. Scenariusz i teksty wystawy opracowali Ireneusz Cieślik i Jacek Sypień, a konsultacji historycznej dokonał Krzysztof Kocjan. Wystawę na olkuskim rynku można oglądać do końca lipca.

Po otwarciu wystawy, z plenerowej sceny popłynęły tradycyjne melodie żydowskie, z piosenkami śpiewanymi w galicyjskiej odmianie języka jidysz. Tę kulturalną ucztę, zapewnili muzycy grupy Magda Brudzińska Klezmer Trio w składzie: Magda Brudzińska (śpiew, altówka), Marcin Wiercioch (akordeon) i Piotr Południak (kontrabas). Uczestnicy niedzielnych wydarzeń otrzymali także bezpłatne broszury „Olkuscy Żydzi” przybliżające historię olkuskiej diaspory żydowskiej. Ulotki zostały opracowane i wydane przez olkuski magistrat.

Avi Applestein i Ruth Melcer, których dziadkowie mieszkali w Olkuszu, spotkali się z burmistrzem Romanem Piaśnikiem. Spotkanie było okazją do podzielenia się refleksjami z włodarzem Olkusza. – Jesteśmy niezmiernie wzruszeni i zaszczyceni tym, że miasto zorganizowało oficjalne obchody rocznicy. Dla nas i naszych rodzin, rozsianych po całym świecie, to bardzo wiele znaczy. Wkładamy dużo wysiłku w to, aby poznać korzenie i możemy liczyć na pomoc ze strony miasta – mówili Avi i Ruth, potomkowie olkuskich Żydów.

Warsztaty edukacyjne dla młodzieży

W poniedziałek 12 czerwca prawie 180 uczniów olkuskich szkół wzięło udział w warsztatach edukacyjnych zatytułowanych „Żyli wśród nas”. Warsztaty, które odbywały się w MOK Centrum Kultury, rozpoczynały się od ilustrowanej archiwalnymi fotografiami prelekcji poświęconej historii olkuskiej społeczności żydowskiej. Następnie uczestnicy warsztatów mieli okazję zobaczyć przejmujący film „Kandel's Hora - Pamięci olkuskich Żydów” zrealizowany w 2008 roku na zlecenie Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olkuszu. Otrzymali również zestawy materiałów edukacyjnych, przekazane przez krakowski oddział IPN . Potem uczestnicy warsztatów wyruszyli z przewodnikiem na krótki spacer po olkuskiej starówce odwiedzając miejsca związane z historią olkuskiej diaspory żydowskiej oraz czasową wystawę olkuskich judaików w Muzeum Regionalnym PTTK, po której oprowadzała prezes olkuskiego oddziału PTTK Barbara Stanek. Wystawę judaików można oglądać do połowy lipca. W warsztatach wzięli udział uczniowie SP 3 i SP 6 oraz gimnazjów nr 2 i 3 wraz z nauczycielami. Bezpłatne warsztaty zostały zorganizowane przez Urząd Miasta i Gminy w Olkuszu we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Kultury w Olkuszu i olkuskim oddziałem PTTK. Mimo niesprzyjającej pogody kilka osób wzięło udział w bezpłatnej, popołudniowej wycieczce „Śladami olkuskich Żydów”.

Apel pomordowanych

Tego samego dnia wieczorem na olkuskim rynku odbył się „Apel pomordowanych”. Pierwszy raz w historii Olkusza publicznie odczytano 2300 imion i nazwisk olkuszan pochodzenia żydowskiego, którzy zostali zamordowani podczas II wojny światowej. Nazwiska wyczytywali uczniowie I LO, IV LO i studenci Olkuskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku działającego przy MOK. Apel rozpoczęła modlitwa El Male Rachamim zaśpiewana przez Aviego Applesteina.

Odślonięcie tablicy

W środę 13 czerwca odbyło się uroczyste odślonięcie tablicy na budynku Starostwa Powiatowego w Olkuszu upamiętniającej zagładę olkuskich Żydów. W tym budynku, w czerwcu 1942 roku przeszło 3000 olkuskich Żydów spędziło ostatnie dni w swoim mieście. Z niego wyruszyli na marsz ulicami miasta, którego finałem były komory gazowe obozu Auschwitz – Birkenau. Tablica z tekstami w języku polskim, hebrajskim, angielskim i niemieckim została ufundowana przez radnych V kadencji Rady Powiatu, władze Olkusza i Olgerda Dziechciarza. Udział w uroczystościach, zorganizowanych przez Starostwo Powiatowe w Olkuszu, wzięli przedstawiciele władz samorządowych, duchowieństwa, gminy żydowskiej oraz wielu instytucji i stowarzyszeń.

Sesja naukowa

Następnie w MOK Centrum Kultury przy ulicy Szpitalnej rozpoczęła się sesja naukowa poświęcona historii olkuskich Żydów. Patronat naukowy nad sesją objął Instytut Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Wykłady wygłosili pracownicy Instytutu - dr hab. Stefan Gąsiorowski prof. PAN i dr Hanna Kozińska-Witt, a także olkusczy historycy: dr hab. Dariusz Rozmus, mgr Ireneusz Cieślik i mgr Krzysztof Kocjan. Podczas sesji odbyła się promocja dwóch wydawnictw: „Zagłada olkuskich Żydów” Krzysztofa Kocjana (Wyd. Fundacja Kultury „Afront”) i „W tajgach Sybiru” Mosze Bergera (Wyd. Austeria). Druga z publikacji ukazała się dzięki zaangażowaniu prof. Michała Ostrowskiego. Podczas seminarium zostały odczytane trzy listy skierowane do organizatorów i uczestników obchodów: z kancelarii prezydenta Andrzeja Dudy, ambasador Izraela Anny Azari oraz potomków olkuskich Żydów.

Marsz Pamięci

O godzinie 18.00 spod tablicy pamiątkowej na budynku Starostwa wyruszył po raz dwunasty Marsz Pamięci. Poprowadził go Ireneusz Cieślik, który od 2006 roku, zawsze 13 czerwca, kiedy z Olkusza wyjechał największy transport Żydów do obozu Auschwitz – Birkenau, idzie ostatnią drogą olkuskich Żydów, aby oddać im hołd. Na trasie Marszu zostały umieszczone plansze z fotografiami pokazującymi wydarzenia sprzed 75 lat, a uczestnicy otrzymali kartki z portretami ofiar i ich notami biograficznymi. Pod budynkiem stacji kolejowej, skąd olkusczy Żydzi wyruszyli w swą ostatnią drogę, zapalono lampki ułożone w kształt Gwiazdy Dawida, a Avi Applestein odmówił modlitwę. Symboliczny wymiar miało uczestnictwo w Marszu młodzieży polskiej i niemieckiej, która przebywa w naszym mieście z wizytą w I LO.

- Przez ponad 60 lat prawie wcale nie mówiło się w Olkuszu o zamordowaniu przez hitlerowców niemal połowy ówczesnych mieszkańców miasta tylko dlatego, że urodzili się oni Żydami. Sporadyczne, pojedyncze głosy rzadko przerywały to trudne do pojęcia milczenie olkuszanie wokół tragedii tysięcy swoich sąsiadów. W efekcie znaczna część obecnych mieszkańców miasta nawet nie jest świadoma ani tej tragedii, ani połowy historii miasta. Od kilkunastu lat, dzięki wysiłkom wielu ludzi, ta sytuacja systematycznie się poprawia. Dzięki tegorocznemu zaangażowaniu władz miasta w koordynację inicjatyw różnych osób, środowisk i instytucji, dziś po trzydniowych obchodach upamiętniających ofiary tragedii sprzed 75 lat, można powiedzieć – i cieszyć się – że dawni mieszkańcy Olkusza wrócili do sers i pamięci dzisiejszych olkuszanie – mówi Ireneusz Cieślik, społecznie zaangażowany w działania upamiętniające losy żydowskiej diaspory.

Warto dodać, że przed uroczystościami na ścianie budynku Muzeum Pożarnictwa Ziemi Olkuskiej zawieszono dwie tablice informacyjne opisujące dzieje Żydów olkuskich oraz historię synagogi, która wznosiła się w pobliżu. Nowe tablice opracowane i wykonane przez olkuski magistrat zastąpiły stare, które zostały zawieszane w lipcu 2006 roku. Wtedy, z inicjatywą upamiętnienia olkuskich Żydów wystąpiło Olkuskie Stowarzyszenie Kulturalne "Brama", którego członkowie opracowali treść napisów i układ graficzny tablic. Przed zamontowaniem nowych tablic, druhowie z olkuskiej OSP w czynie społecznym odnowili i pomalowali ścianę budynku

Organizatorem 75. rocznicy **zagłady** olkuskich Żydów był burmistrz Miasta i Gminy Olkusz Roman Piaśnik, a współorganizatorami: Starosta Powiatu Olkuskiego, Miejski Ośrodek Kultury w Olkuszu, Społeczny Komitet Organizacyjny w skład, którego wchodzi: Ireneusz Cieślik, Olgerd Dziechciarz, Krzysztof Kocjan, Michał Ostrowski i Dariusz Rozmus, PTTK Oddział Olkusz, Klub Historyczny im. Armii Krajowej w Olkuszu, I Liceum Ogólnokształcące w Olkuszu, IV Liceum Ogólnokształcące w Olkuszu.

Patronat naukowy nad uroczystościami objął Instytut Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, a patronat honorowy Instytut Pamięci Narodowej oddział w Krakowie. Patronat medialny: Przegląd Olkuski i portal Olkusczy Żydzi – Ludzie, imiona i pamięć (olkusczydzi.pl).